

KALLION KIRKON KORJAUSTYÖT 1986

RAKENNUSKOHDE Kallion kirkko, kirkkosali
Itäinen papinkatu 2
00530 Helsinki

Taustatiedot Kirkon rakentaminen aloitettiin vuonna 1908 ja se vihittiin tarkoitukseensa syyskuun 1. päivänä 1912, suunnittelijana arkkitehti Lars Sonck, joka oli voittanut vuonna 1906 siitä järjestetyn arkkitehtuurikilpailun. Toteutukseltaan kirkko on pääesimerkki kansallisromantiikan ja jugendin myöhäisestä, monumentaalisuutta ja symmetriaa taas tavoittelevasta kirkkoarkkitehtuurista.

Muodoltaan kirkko on pitkäkirkko, johon kuorin vieressä liittyy kaksi matalahkoa symmetristä siipirakennusta sisältäen seurakunnallisia virasto- ym. tiloja. Kirkkosali on kolmilaivainen betoniholvien kattama basilikatila, jota hallitsee keskilaivan mittava tynnyriholvi. Alunperin kuori oli arkkitehtonisesti ja toiminnallisesti erittäin keskitetty siten, että alttarin yläpuolella kohosivat portaittain saarnatuoli, kuorilehterille sijoitettu kuorotila sekä pääurut apsisstilassa. Kirkkosalissa istumapaikkoja oli noin 1600 ja pinta-alaa parvet mukaanlukien noin 1 000 m².

Suomalaisesta kansantaiteesta saadut virikkeet, vanhojen kivikirkkojen luonnonmateriaalien käyttö yhdistyneenä katedraalimaisiin ratkaisuihin yhdistyvät siinä omaperäiseksi kokonaisuudeksi, jolla on poikkeuksellisen hallitseva asema kaupunkikuvassa. Sisätilan taiteelliselle käsittelylle on leimallista erittäin rikkaasti käsiteltyjen koristepintojen

käyttö runsaine kultauksineen arkkitehtonisten elementtien jäsentelynä. Alunperin kirkkoon hankittuja taideteoksia ovat Sigrid af Forsellesin vuonna 1901 valmistuneet kipsirelieffit, joista yksi on sijoitettu pääeteiseen ja kaksi urkulehterin seinille.

Vuonna 1917 Sonck suunnitteli kuorin sivuun pylväiden kannattaman saarnatuolin, johon portaat nousivat kuorista. Alttarin yläpuolella sijainnut saarnatuoli purettiin symmetrisine porrassarvareineen.

Alunperin varsin vaatimattomat valaisimet uusittiin vuonna 1932 Paavo Tynellin suunnittelemin messinkikruunuin, joista keskilaivan kruunut ovat hyvin kookkaita muodostaen merkittävän tekijän kirkkotilaan.

Vuosina 1955-56 kirkossa suoritettiin laajamittainen peruskorjaus- ja muutostyö, joka käsitti mm.:

- keskuslämmityslaitoksen uusimisen höyrylämmityksestä vesikiertoiseksi (myöhemmin kirkko on liitetty kaukolämpöön)
- koneellisen ilmanvaihdon rakentamisen
- sähköjohtojen uusimisen
- holvien lämmöneristyksen uusimisen mineraalivillalla
- vesikatteiden uusimisen teräspellistä kuparikatteisiksi, torninhuipun lyijykate korjattiin
- kirkkosalin tynnyriholvin halkeamien korjauksen ns. Torkret-menetelmällä ja rappauksen
- mukavuuslaitosten ja siivoustilojen järjestämisen sekä radiointihuoneen yms.
- ikkunoiden uusimisia ja korjauksia, esim. apsisen katedraalilasi-ikkunoiden tummentamisen häikäisyn estämiseksi

- sisäpuoliset maalaustyöt
- muutokset kuorissa ja kuoriurkujen purkamisen,
- uusien urkujen rakentamisen nyk. urkulehterille.

Arkkitehtisuunnittelusta vastasivat arkkitehdit Bertel Liljequist ja Sam Salvesen, joiden aika radikaaleja ehdotuksia supistettiin lähinnä professorien Lars Petterssonin ja N.E. Wickbergin asiaanpuuttumisen johdosta. Muina suunnittelijoina tehtävässä olivat:

- rakennesuunnitelmat, dipl.ins. Magnus Malmberg
- lämpö- ja vesijohtotyöt sekä ilmanvaihtolaitos, dipl.ins. Jussi Saarto
- sähkötyöt, insinöörit Eino Ranta-Aho ja Veikko Keränen
- maalaus- ja koristetyöt, taiteilija Antti Salmenlinna.

Taiteilija Salmenlinnan osuus kirkkosalin muutostöiden suunnittelussa oli niin huomattava, että työ tavallisesti nimetään hänen suorittamukseen.

Urkujen uusiminen oli osoittautunut tarpeelliseksi sekä samalla niiden siirtäminen alttarin yläpuolella olevasta kuoritilasta kirkkosalin vastakkaisessa päässä olevalle parvekkeelle. Toimenpidettä perustellaan sen häiritsevän vaikutuksen poistamisella, mitä kirkkokuoron liikehtiminen alttarin yläpuolella aiheutti. Vanhan urun poistamista erillisine (vale)fasadeineen perustellaan arkkitehtonisin syin. Uusi urku rakennettiin nykyiselle urkulehterille sinne jo alunperin rakennetun urkufasaadi aiheisen seinämän taakse siirtämällä tilan saamiseksi seinämää toista metriä lehteritilaan. Samassa yhteydessä purettiin kirkon erikoisuutena mainittava torniurku, joka sijaitsi kuoriholvin yläpuolisessa tornitilassa

ollen yhteydessä kirkkotilaan holvin laessa olevan aukon kautta, joka korjaustyön yhteydessä suljettiin.

Koristeellinen alttarirakennelma ja rikasmuotoinen saarnatuoli purettiin. Alttariseinä yksinkertaistettiin ja saarnatuoli rakennettiin nykyiseen pelkistettyyn asuunsa. Käynti sinne avattiin suoraan sakaristosta paksun tornia kantavan tiilimassan läpi. Uuden alttarin yläpuolelle hankittiin kuvanveistäjä Hannes Autereen hongasta veistämät taideteokset, suurikokoinen Ristiinnaulitun kuva ja alttari-relieffi.

Maalaus- ja koristetyöt suoritti Salomon Wuorion maalausliike kohtuullisella pieteetillä taiteilija Salmenlinnan työselityksen mukaisesti hänen valvonnassaan.

Kirkon ahdasta alttarikuoria laajennettiin kirkkoon päin ja penkistön etutilaa väljennettiin. Laajennettu kuoritila päällystettiin muovilaatoin.

Kirkon sisätiloissa ei myöhemmin ole suoritettu mainittavia korjaus- tai muutostöitä.

Korjaustarve

Tämän ajankohdan korjaustarpeet kirkkotilassa aiheutuvat osittain luonnollisesta kulumisesta ja nuhraantumisesta, osittain toiminnallisen kehityksen aiheuttamista muutostarpeista sekä myös pyrkimyksestä käyttää kehittynyttä tekniikkaa seurakunnan hyväksi. Suoritettavat arkkitehtoniset tarkistukset perustuvat myös yksityiskohtaisessa tutkimuksessa todettuihin epätarkkuuksiin edellisen korjaustyön suorituksissa. Korjaustyön tavoitetta ei voi nimittää entistämiseksi, vaan nykyisen asun kehittämiseksi. Väriäsuun hienosäätö vastaamaan alkuperäistä asua perustuu koristemaalauksen määrävään vaikutukseen.

KORJAUSSUUNNITELMA

Rakennuttaja Helsingin ev.-lut. seurakuntien seurakuntayhtymä
Kolmas linja 22
00530 Helsinki
Puh. 90 - 70921
- yhteyshenkilö seurakunnanrakennusmestari Otto Hei-
nonen

Suunnittelu- ja korjaustyötä johtaa Helsingin ev.-lut.
seurakuntien seurakuntayhtymän kiinteistölautakunnan
korjausjaosto.

Suunnittelijat Arkkitehtisuunnittelu
- Arkkitehti Heikki Havas
Mechelininkatu 24 B 60
00100 Helsinki
Puh. 90 - 490203 (tai 90 - 767681)
- Sisustusarkkitehti Tauno Kivinen
Yliskyläntie 7 E 46
00840 Helsinki
Puh. 90 - 6982682

Akustointisuunnittelu
- Arkkitehti Alpo Halme
Norotie 7
01600 Vantaa
Puh. 90 - 532814

Maalaustekn. suunnittelu
- Maalarimestari Erkki Mikkonen
Pikalähetintie 12
00620 Helsinki
Puh. 90 - 724871

Äänilaitesuunnittelu

- Dipl.ins. Juhani Borenius
 Riistavuorenkuja 6 C
 00320 Helsinki
 Puh. 90 - 573122

Sähkösuunnittelu

- Insinööritoimisto Veikko Vahvaselkä Ky
 Kaupintie 8 (PL 23)
 00440 Helsinki
 Puh. 90 - 5625544
 - yhteyshenkilö insinööri Veikko Linnainmaa

Urkusuunnittelu

- Kangasalan Urkurakentamo Oy
 Tekn.johtaja Pentti Pelto
 Vatialantie
 36240 Nattari
 Puh. 931 - 640411

KORJAUSOHJELMA

Kuoriurut

Kangasalan Urkurakentamo Oy / tekn.johtaja Pentti Pellon suunnittelemat kuoriurut (sign. 1.11.1985) pystytetään kirkon etutilaan suunnitelman osoittamaan paikkaan. Urut maalataan kirkon väritykseen sopeutuvasti.

Penkistön muutokset

Urkujen ja kuoron vaatiman tilan vuoksi kirkon etuosasta poistetaan kaksi etummaista penkkiriviä ja osa kolmannesta. Urkujen takaa lehteriltä poistetaan penkit kaariaukon osalta ja tilaan sovitaan urkumoottori ja paljekaappi piir. osoittamalla tavalla.

Kuoritilan muutos

Kuorin lattia-alaa laajennetaan ylimmän askelman verran ylin askelmaosa täyttäen. Portaot uusitaan piir. osoittamalla tavalla loiventamalla nousua

yhden askelman lisäyksellä. Runkotyöt suoritetaan betonivaluna. Kaikki päällystekerrokset poistetaan ja uusitaan alkuperäistä pinnoitetta vastaavalla klinkkerilaatoituksella (Pukkilan himmeäpintainen Sametti-klinkkeri nro 21 150x150x8mm tai vast.). Kuorikorokkeen rintamus ja portaat päällystetään paikallahiottavalla marmorimosaiikki-pinnoitteella erik. suunnitelman mukaisesti. Askelreunat varustetaan uraan sovitettavalla liukuestonauhalla. Käsijohteet (2 kpl) uusitaan mess.rakenteisina erik.piir. mukaisesti. Alttarikaitteen sisäp. mattopäällyste sekä polvistumistyyntyt uusitaan arkk. hyv. mallin mukaisesti.

Äänitekn. laitteet

Kirkko varustetaan suoritettujen kokeilujen perusteella DI J. Boreniuksen äänilaitesuunnitelman mukaisesti äänitekn. laitteistolla, mikä käsitellään sisustusarkkitehti Kivisen suunnittelemalla tavalla kirkon asuun sopeutuvaksi.

Akustiset rakenteet

Kirkon akustiikkaa parannetaan akustointisuunnittelija Halmeen ohjeiden mukaisesti varustamalla penkkien alustojen kotelot akustisella pehmusteella sekä asentamalla penkkien avoimiin selkänojiin akustoidut irrotettavat kangaspäällysteiset täytelevyt sisustusarkkitehti Kivisen erikoispiirustuksen mukaisesti. Urkulehterin alta jätetään viisi takimmaista penkkiriviä ilman selkänojan täytelevyä. Ratkaisua kokeillaan mallipenkillä.

Sähkötyöt

Sähkötyöt suoritetaan Insinööritoimisto Vahvaselän yksityiskohtaisen sähkötyösuunnitelman (sign. 15.10.-85) ja sitä täydentävien suunnitelmien mukaisesti. Alttarikuurin valaistuksen parantamiseen liittyy kuoriholvin laessa olevan suljetun torniurun aukon avaaminen valaisimia varten. Aukko suojataan ullakon puolelle erikoissuunnitelman mukaan rakennettavalla lämpö- ja paloeristetyillä kopilla. Käynti koppiin tapahtuu ullakkotilasta palo-oven kautta.

Sakariston eteistilassa sijaitseva ryhmäkeskus uusitaan ja erotetaan muusta tilasta kahdella käsi- käyttöisellä, välijaolla varustetulla muovisäleisellä rulosärmillä sisustusarkkitehti Kivisen suunnitelman mukaisesti.

Sekal. työt

Vanhoja lattialaattoja pyritään irrottamaan ehjänä ja niillä korvataan kirkkosalin rikkoutuneet laatat.

Urkulehterin kulunut linoleumipäällyste uusitaan ja varustetaan mess. kulmalistoin arkkitehdin ohjeiden mukaisesti.

Sivulehtereille rakennetaan lämpöpattereiden yläpuolelle suojukset ilmavirran ohjaamiseksi erikoispiirustuksen mukaisesti.

Maalaustyöt

Maalaustyöt suoritetaan maalarimestari Mikkosen laatiman maalaustyöselityksen (sign. 18.11.-85) ja työn aikaan suoritettavien tarkistusten mukaisesti. Kaikista käsittelyistä valmistetaan värisävytetyt mallipinnat maalarimestari Mikkosen ja arkkitehti Havaksen hyväksymällä tavalla, tarvittaessa museoviraston tarkastettavaksi.

Vaikka vuoden -55 maalaustöiden suorituksessa on pääpiirteissään pyritty noudattamaan maalauspintojen alkuperäissävytystä on yksityiskohtaisessa tarkastelussa todettavissa esim. tummuusarvojen keskinäistä vaihtumista ja yleensä sävytyksen yleistä tummentamista, jota pintojen likaantuminen korostaa. Erityisesti koko kuoritilan tummansininen sävytyks on kokonaisuudelle vieras ja kulööri alkuperäisestä poikkeava. Alttarikoorin yläosan ikkunoiden ylimaalatut piilien koristemaalaukset entistetään mahdollisuuksien mukaisesti.

Maalaustyössä pyritään mahdollisimman tarkoin noudattamaan alkuperäistä käsittelytapaa ja säilytystä.

Koristemaalattuja pintoja esiintyy kahta päätyyppiä: sileälle kalkkimaalipohjalle maalattua sabloonakoristelua ja yleensä karhealle "modelleeratulle" stukkopinnalle maalattua koristelua, kumpaankin tyyppiin liittyen runsaasti kultausta. Alkuperäisille koristemaalauksille on ominaista värivoimainen, mutta ohut ja kuultava värinkäyttö. Stukko-maalaus on valtaosaltaan alkuperäistä ja hyvin säilynyttä. Selkeärajaisten pintojen puhdistus on yleensä riittävä toimenpide. Sabloonamaalausten kunto on hyvin kirjava. Osittain koristepinnat ovat alkuperäisiä. Niissä on havaittavissa edellisen korjaustyön pohjapintojen rajauksia ja korjausmaalauksia. Uusittujen koristepintojen kiinnittyminen alustaansa on erittäin heikko - melkein pölymäinen. Alkuperäisestä aitokultauksesta on tutkimuksessa todettu merkkejä, mutta nykyiset kultaukset ovat osittain kohtalaisessa kunnossa olevaa metallikultausta ja osittain tummunutta pronssimaalausta. Koristepintojen käsittely tulee vaatimaan lukuisten työtapojen soveltamista ja tehtävään erityisesti perehtynyttä ammattitaitoista työvoimaa.

Valtaosa pinnoista on suoritettu kalkkityönä ja työtapaa säilytetään uusintakäsittelyssä.

Helsingissä 18.11.1985

Heikki Havas

Arkkitehti